

Pääomien ongelmat

Helsingin yliopistossa kohtasivat 9.–10.12.2004 Hallinnon tutkimuksen seura, Kansainvälisten suhteiden tutkimuksen seura sekä Valtiotieteellinen yhdistys yhteisteemalla ”Pääomat: Näkökulmina politiikka, organisaatiot ja kansainväliset suhteet”. Ensimmäinen yhteinen konferenssi pyrki luomaan yhteistyötä eri seurojen välillä tarjoten näkökulmia läheisten tieteenalojen ’pääomiin’. Se, että päivillä esitettiin 132 paperia, ohjelma sisälsi kaksi *plenum*-tilaisuutta ja epävirallistakin ohjelmaa oli järjestetty, takasi ajatuksia luovan ja kiireisenkin aikataulun kahdelle päivälle. Päivissä oli mielenkiintoista uusi kokoonpano, ja yhteistyömahdollisuuksien luominen läheisiin tieteenaloihin.

Kulmakiviä tällaisten päivien osalta ovat erityisesti *plenum*-esitelmät, joista tulisi löytää juuri niitä oman alan ylittäviä näkökulmia päivien yleiseen teemaan. Toki sosiaalista ja taloudellista pääomaa koskeva keskustelu toimi hyvin, mutta ainakin omalta osaltani jäin kaipaamaan näkemystä siihen, mitä poliittisella pääomalla nykykeskustelussa voidaan tarkoittaa? Poliittisuus ei ’omana’ alueenaan kuulunut Pierre Bourdieun kuuluisaan kolmijakoon taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta pääomasta. Näyttääkin, että tässä jaottelussa pitäydyttiin, ja poliittisen pääoman pohdinta pyyhkiytyi keskustelusta sosiaalisen tai taloudellisen pääomien vaihtuvuutta koskevien kysymysten alta. Onko kysymys poliittisesta pääomasta nykypäivänä edes kiinnostava?

Klassinen poliittisen pääoman merkitys on tunnetusti taloustieteestä lähtöisin oleva käsite, jossa pääoma on yksi kolmesta tuotannontekijästä. Pääomaa voidaan käyttää muiden hyödykkeiden tuottamisessa. Se on ihmisen valmistama eikä sitä käytetä välittömästi tuotannontekoprosessissa, kuten raaka-aineita. Siirryttyämme niin sanottujen teknoyhteiskuntien aikaan, ’pääomaa’ voisi kenties tarkastella yhteydessä uusiin teknologioihin, jolloin digitaalisen teknologian lisääntyvästä käytöstä ja sen hallinnasta muodostuu osa poliittista tietoa ja sen eri muotoja. Teknoyhteiskunta ymmärretään karkeasti yhteiskuntana, jossa eri osa-alueilla kehitetään ja sovelletaan tekniikkaa. Koska tietoyhteiskunnan keskeinen piirre on tiedon ja informaation merkitys tuotannon tekijänä on suurtakin väliä sillä, *miten* informaatio, tieto ja niiden digitaalinen käsittely ymmärretään. Voidaankin kysyä, miten tiedonmuodostus ja erityisesti tiedon arviointi on poliittista, miten sitä tuotetaan ja välitetään juuri digitaalisissa ympäristöissä?

Ulrich Beck on kirjoittanut kirjassaan *Riski yhteiskunnan vastamyrykät* (1990), että teknisiin järjestelmiin perustuvassa yhteiskunnassa tekniikka ei takaa turvallisuutta. Tunnetusti virheitä tapahtuu. Siirryttäessä teollisuusyhteiskunnista tietoyhteiskuntiin, kokemukset teknologioiden hyödyistä ja haitoista kasvavat. Poliitiikka jähmettyy tämänkaltaisessa näkemyksessä ’instituutioksi’, joka jää usein loukkoon, koska ei kykene takamaan esimerkiksi turvallisuutta, vaan on näissä kysymyksissä riippuvainen useasta teki-

jästä, kuten juuri teknologiasta. Poliitiikan tutkija voikin esittää kysymyksiä erilaisista tiedollisista pääomista näissä yhteyksissä: tekno-osaaminen on hallittava, vaikkei oltaisi-kaan sidoksissa teknologiseen determinismiin. Miten suureksi kuuluu uuden ja kehittyvän teknologian osaajien ja ei-osaajien välillä tulee kasvamaan, ja mitä merkitystä sillä on poliittisen tiedon suhteen tulevaisuudessa? Tuleeko näistä hallinnan 'mekanismeista' pääomaa, jota voi myös politisoida tarvittavassa määrin? Vai onko politisoitumisen mahdollisuus tukahdutettu jo siinä, missä hallinnollisen ja organisatorisen pääoman kasaminen on kutistanut poliittisen liikkumavaran? Miten käy esimerkiksi opetusministeriön tällä hetkellä prosessoimassa yliopistojen palkkauudistuksessa: jyrääkö hallinnollinen determinismi tieteellisen arvostelukyvyyn ja pääoman?

Erityisen poliittiselta kuulostaa käsitys digitaalisesta demokratiasta. Tämä tarkoittaa esimerkiksi tietoteknologian ja tietokonevälitteisen kommunikaation käyttöä eri medioissa, jolloin yleinen tarkoitus on 'edistää' poliittista demokratiaa. Vaikuttaminen on tässä mielessä suoraan sidoksissa resursseihin, siihen taloudelliseen pääomaan, joka takaa demokratiaan osallistujien maksimoinnin. Tähän yhteyteen on samassa hengenvedossa huomioitu muodostuvan demokratiakuilu suhteessa heihin, jotka eivät syystä tai toisesta – resurssien, taidon tai halun puuttuessa – osallistu tähän demokratian malliin. Palataanko demokratiakeskustelussa takaisin historiassa, kuten esimerkiksi 1800-luvun alun Preussiin, jossa 'kansalaisen' käsite juonsi juurensa talouskansalaisen (*Wirtschaftsbürger*) käsitteestä, koska keskeisenä roolina olivat omistussuhteet? Onko nykyisen osallistuvan 'kansalaisen' edellytyksenä pääsy sähköisiin tietoverkkoihin, mahdollisuus vaalikoneiden käyttöön?

Ehkä digitaalisen demokratian ongelma ei kuitenkaan ole siinä, miten julkinen arena voi näyttäytyä erilaisten 'ääniensä' summana, tai ketkä lopulta pääsevät osalliseksi yhtä suurta sähköistä verkostoa, vaan siinä, miten demokratian *edustuksellisuus* tässä mielessä toteutettaisiin. Frank Ankersmit korostaa kirjassaan ”*Political Representation*” (2002), että esimerkiksi sähköisesti toimivat verkostot ja niissä esiintyvä asiantuntijuus toimivat lähinnä tiedon tasolla, kun taas representatiivinen demokratia toimii tiedon organisoinnin tasolla. Verkosto ylittää demokratioiden kansalliset rajat, sekä ne poliittiset, institutionaaliset ja organisatoriset rakenteet, jotka on historiallisesti sijoitettu kansallisiin demokratioihin. Useista representatiivisen demokratian ylittävistä ja edistyksellisistäkin näkökohdista huolimatta, verkosto näyttää kuitenkin solipsistisena yksikkönä, jossa suhteet muihin verkostoihin tai verkostojen ympäröivään maailmaan kutistuu ajan kuluessa. Ankersmitin näkemys onkin, että ne ovat lopulta kykenemättömiä vastustamaan kansallisella tasolla tehtyjä poliittisia päätöksiä, ja esimerkiksi radikaalit kansallistasoiset taloudelliset päätökset voivat kumota omilla ehdoillaan muutoin pätevästi toimivan asiantuntijaverkoston. Todellista poliittista pääomaa ja intellektuaalista kapasiteettia vaadittaisiinkin tasapainoilussa niin 'digidemokratian' ja sen karikoiden kuin perinteisemmän edustuksellisen demokratian välimaastossa.

* * *

Käsillä olevassa lehdessä keskustellaan demokratiasta niin yksilöllisellä kuin eurooppalaisella tasolla. Janne Autto nostaa esille kysymyksen sekä (radikaali)demokratiasta, kansalaisuudesta että toisaalta päivähoito-keskustelua artikkelissaan ”*Yksilön vai perheen sosiaaliset Oikeudet? Vapauksien, velvollisuuksien ja yleisen edun rakentuminen eduskunnan lastenhoitoa koskevissa keskusteluissa*”. Susanne Jungerstam-Mulders tarkastelee Suomen asemaa laajentuneessa EU:ssa artikkelissaan ”*Finland mellan 'öst' och 'väst'. Jämförelse av 23 politiska system i EU*”. Jungerstam-Mulders keskustelee erityi-

sesti siitä, minkälainen Suomen asema on suhteessa 'vanhoihin' ja 'uusiin' EU-valtioihin. Mikko Mattila ja Tapio Raunio luovat artikkelissaan katsauksen Euroopan parlamentin vaaleihin 2004 kysyen oikeutetusti: Kuka edustaa EU:n vastustajia? Elina Kestilän artikkeli ”Äärioikeiston institutionaaliset mahdollisuudet”, vertailee yhdentoista länsieurooppalaisen valtion piirissä tapahtuvaa äärioikeiston poliittista menestystä ”poliittisen mahdollisuusrakenteen” käsitteen kautta, aikajanalla 1980–2003. Tarkemmin Kestilä tarkastelee sitä, sitä, mitä radikaalioikeistolla ja sen vaalimenestyksellä ymmärretään. Markku Oksanen & Anne Kumpula tarkastelevat ympäristölainsäädännön ja ekologisten rajoitteiden kautta muuttuvaa käsitystä omistamisesta erityisesti Suomessa. Artikkelista käy ilmi kuinka kontingenti 'instituutio' omistaminen itse asiassa onkaan.

Muissa kirjoituksissa näkyy tällä kertaa merkittävä osa tieteenalan kehityskaarta. Valtiotieteellinen yhdistys kunnioittaa professori Pertti Pesosen muistoa, erityisesti lehden ensimmäisenä päätoimittajana, yhdistyksen kunniajäsenenä sekä suomalaisen vaalitutkimuksen vahvana keskushahmona. Muistokirjoituksen on kirjoittanut Olavi Borg, Sami Borgin ja Risto Sänkiahon avustuksella.

Katsaus-osasto keskittyy professorien esitelmiin. Vuonna 1975 *Politiikka*-lehdessä julkaistiin Dag Anckarin virkaanastujaisesityelmä – tässä numerossa on luettavissa 15.12.2004 Åbo Akademiassa pidetty jäähyväisesityelmä, joka keskustelee politiikan fyysisistä edellytyksistä ja seurauksista. *Politiikka*-lehden puolesta esitän Dag Anckarille lämpimät kiitokset pitkän kaaren osallistumisesta tähän lehteen. Toisenlainen kaari näkyy esitelmien aihepiirissä. Jyväskylän yliopiston kaksi uutta professoria, valtio-opin professori Tuija Pulkkinen ja maailmanpolitiikan professori Pekka Korhonen käsittelevät molemmat osaltaan nimien politiikkaa. Pulkkinen kysyy esitelmässään (JY, 12.5.2004) sitä, mitä valtion, tai tarkemmin politiikan käsitteellistäminen *tekee*. Tässä siirrytään ontologisesta kysymyksestä valtiosta, sen toiminnalliseen tarkasteluun. Korhosen esityelmä (JY, 10.11.2004) puolestaan kysyy eksplisiittisesti sitä, mitä maailmanpolitiikka on, nimeten tekstillään sellaista politiikan tutkimuksen aluetta, jossa ”valtio” perinteisessä mielessä ei ole enää keskeinen käsite. Toivotamme menestyksestä tehtävänhoitoa uusille professoreille.

Politiikka-lehden toimitus siirtyi vuoden vaihteessa Jyväskylään. Kiitämme lämpimästi Maija Setälää ja Antti Pajalaa hyvin hoidetusta työstä, saadusta aineistosta ja ohjeistuksesta tulevaa toimituskautta ajatellen.

Jyväskylässä helmikuussa 2005

KIA LINDROOS